

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO TIZZANO

7 päivänä kesäkuuta 2001¹

I Johdanto

1. Onko jäsenvaltion lainsäädäntö yhteisön oikeuden mukainen, jos sen mukaan ”perheenpäälle” maksettavan korotetun työtömyyskorvauksen saamisedellytyksenä on, että edunsaaja asuu yhdessä muiden perheenjäsenten kanssa, jolloin ei oteta huomioon toisessa jäsenvaltiossa asuvia perheenjäseniä yhteisön oikeuden mukainen? Tätä kysytään (Belgian) Tribunal du travail de Monsin (jäljempänä kansallinen tuomioistuin) yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan nojalla esittämässä ennakkoratkaisukysymyksessä, joka koskee erityisesti sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2; jäljempänä asetus N:o 1408/71), sellaisena kuin se oli 1.12.1990 ja sen jälkeen muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97 (EYVL L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 118/97), joka tuli voimaan 1.2.1997, 1 artiklan f alakohdan ja 68 artiklan 2 kohdan tulkintaa.

II Asiaan sovellettavat oikeussäännöt

A Yhteisön lainsäädäntö

2. Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 118/97, 1 artiklan f alakohdan i alakohta on esillä olevan asian kannalta erityisen merkityksellinen. Tämä säännös vastaa olennaisilta osiltaan aiemmin voimassa ollutta 1 artiklan f alakohtaa, sellaisena kuin se oli muutettuna sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheisiinsä annetun asetuksen (ETY) N:o 1408/71 laajentamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 12 päivänä toukokuuta 1981 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1390/81 (EYVL L 143, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1390/81) 1 artiklan 2 kohdan c alakohdalla. Sekaannusten välttämiseksi korostan, että esillä olevassa asiassa niiden viittausten, jotka teen 1 artiklan f alakohtaan, eli kyseisen säännöksen alkuperäiseen numerointiin, on katsottava tarkoittavan ainoastaan 1 artiklan f kohdan i alakohtaa.

3. Tässä säännöksessä säädetään seuraavaa:

”Perheenjäsenellä tarkoitetaan henkilöä, joka määritellään tai tunnustetaan perheenjäseneksi tai osoitetaan talouteen

1 — Alkuperäinen kieli: italia.

kuuluvaksi jäseneksi lainsäädännössä, jonka perusteella etuudet annetaan, tai tapauksissa, joita tarkoitetaan 22 artiklan 1 kohdan a alakohdassa ja 31 artiklassa, sen jäsenvaltion lainsäädännössä, jonka alueella tällainen henkilö asuu; kuitenkin jos sanotussa lainsäädännössä perheenjäseneksi tai talouteen kuuluvaksi henkilöksi katsotaan vain henkilö, joka asuu samassa taloudessa kuin palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, tämä edellytys katsotaan täytetyksi, jos se, jonka etua asia koskee, on pääasiallisesti riippuvainen tästä henkilöstä — —.”

4. Asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdassa, jota ei ole muutettu, säädetään seuraavaa:

”Jollei tämän asetuksen erityisistä säännöksistä muuta johdu, jäsenvaltion alueella asuvat henkilöt, joihin tätä asetusta sovelletaan, ovat jäsenvaltion lainsäädännön mukaan samojen velvoitteiden alaisia ja nauttivat samoja etuja kuin tämän valtion kansalaiset.”

5. Asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohdassa, joka on myös pysynyt muuttamattomana esillä olevan asian kannalta olennaisena ajanjaksona, säädetään työttömyyskorvauksen laskemisen osalta seuraavaa:

”Sellaisen jäsenvaltion toimivaltaisen laitoksen, jonka lainsäädännön mukaan

edellytetään, että etuuskien määrä vaihtelee perheenjäsenien lukumäärän mukaan, on otettava huomioon myös sen, jonka etua asia koskee, perheenjäsenet, jotka asuvat toisen jäsenvaltion alueella, niin kuin he asuisivat toimivaltaisen valtion alueella. Tätä säännöstä ei sovelleta, jos perheenjäsenien asuinmaassa toisella henkilöllä on oikeus työttömyysetuuksiin, joiden laskemisessa perheenjäsenet otetaan huomioon.”²

6. Lopuksi on muistettava, vaikka vain perhe-etuuksiin viitaten, että asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 118/97, 74 artiklassa (joka vastaa olennaisilta osiltaan aiemmin voimassa ollutta asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se oli muutettuna asetuksella N:o 1390/81, 74 artiklan 1 kohtaa), säädetään seuraavaa:

”Työttömällä, joka oli aiemmin palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja ja joka saa työttömyysetuuksia jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, on toisessa jäsenvaltiossa asuvien perheenjäsentensä osalta oikeus perhe-etuuksiin joista säädetään ensiksi mainitun

2 — Vastaava säännös on annettu myös sairausetuuskien (23 artiklan 3 kohta), eläkkeiden (47 artiklan 3 kohta) ja työtapaturmakorvausten (58 artiklan 3 kohta) osalta.

jäsenvaltion lainsäädännössä, niin kuin he asuisivat tässä valtiossa — —.”³

henkilöiden tuloja, joiden kanssa työntekijä asuu;

2° ei asu puolison kanssa, vaan yksinomaan seuraavien henkilöiden kanssa:

B Kansallinen lainsäädäntö

7. Työttömyysturvasta 25.11.1991 tehdyn kuninkaan päätöksen (Moniteur belge, 31.12.1991, s. 29 888; jäljempänä kuninkaan päätös) 66 §:n mukaan työttömyyskorvausta myönnetään vain Belgian alueella tosiasiallisesti asuville työttömille. Perheen huoltajana toimivat työttömät saavat korotettua korvausta eli ”perheenpäälle” maksettavaa korvausta. Kuninkaan päätöksen 110 §:n 1 momentissa säädetään tältä osin seuraavaa:⁴

”Perheen huoltajana toimivalla työntekijällä tarkoitetaan työntekijää, joka

1° asuu sellaisen puolison kanssa, jolla ei ole ansiotuloja tai niitä korvaavia tuloja; tällöin ei oteta huomioon muiden sellaisten

a) yhden tai useamman lapsen kanssa sillä edellytyksellä, että työntekijällä on oikeus saada perheavustusta ainakin yhdestä näistä lapsista tai että yhdelläkään näistä ei ole ansiotuloja tai niitä korvaavia tuloja;

b) yhden tai useamman lapsen ja korkeintaan kolmannen asteen muun sukulaisen tai avioliiton kautta sukulaisuussuhteessa olevan henkilön kanssa, sillä edellytyksellä, että työntekijällä on oikeus saada perheavustusta ainakin yhdestä näistä lapsista ja että yhdelläkään näistä sukulaisista tai avioliiton kautta sukulaisuussuhteessa olevista henkilöistä ei ole ansiotuloja tai niitä korvaavia tuloja;

c) yhden tai useamman korkeintaan kolmannen asteen sukulaisen tai avioliiton kautta sukulaisuussuhteessa olevan henkilön kanssa, sillä edellytyksellä, että yhdelläkään näistä ei ole ansiotuloja tai niitä korvaavia tuloja;

3 — Todettakoon, että edellä mainitun 74 artiklan lisäksi asetukseen N:o 1408/71 sisältyy vastaavanlainen säännös, 73 artikla, joka koskee työntekijöitä, joiden perheenjäsenet asuvat muussa kuin toimivaltaisessa jäsenvaltiossa (asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on ajan tasalle saatettuna asetuksella N:o 118/97, nykyinen 73 artikla vastaa olennaisilta osiltaan aiemmin voimassa ollutta asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se oli muutettuna asetuksella N:o 1390/81, 73 artiklan 1 kohtaa).

4 — Kansallisten säännösten käännös ei ole virallinen.

3° asuu yksin ja on velvollinen maksamaan elatusapua oikeuden päätöksen tai sellaisen notaarin vahvistaman asiakirjan nojalla, joka on laadittu avioeromenettelyssä tai

keskinäisellä sopimuksella päätetyn asumeron yhteydessä.”

Yhdessä asumisen osalta otetaan huomioon myös sellaiset kotitalouden jäsenet, jotka

8. Lisäksi kuninkaan päätöksen 114 §:n 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”Perheen huoltajana toimivan työntekijän työttömyyskorvauksen peruspäivärahaa korotetaan työttömyyden keston ajan ainoan tulonlähteen menetyksen vuoksi myönnetyllä lisäosalla, joka on suuruudeltaan viisi prosenttia keskimääräisestä peruspäiväpalkasta.”⁵

9. Kuninkaan päätöksen täytäntöönpanosäännöksistä 26.11.1991 tehdyn ministerin päätöksen (Moniteur belge, 25.1.1992, s. 1593; jäljempänä ministerin päätös) 59 §:ssä säädetään kuninkaan päätöksen 110 §:n perustana olevan käsitteen ”asua yhdessä” osalta seuraavaa:

”Yhdessä asumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa kaksi henkilöä tai useampi henkilö asuu yhdessä samassa taloudessa järjestäen taloudenhoitoon liittyvät kysymykset asiallisesti yhdessä.

5 — Keskimääräisen päiväkorvauksen käsitteestä ks. 26.11.1991 annetun ministeriön asetuksen, johon viitataan jäljempänä, 65—69 §.

1° on kutsuttu puolustusvoimien palvelukseen tai jotka suorittavat siviilipalvelusta;

2° on tuomittu vankilaan tai sijoitettu mielisairaalaan, 12 ensimmäisen kuukauden ajan;

3° asuvat ammatillisista syistä väliaikaisesti toisessa asunnossa.”

III Tosiasiat ja ennakkoratkaisukysymys

10. Italialaista syntyperää olevalle Stallonelle myönnettiin Belgiassa ensimmäisen kerran työttömyyskorvausta 20.2.1978, jota ennen hän oli työskennellyt siellä 16.5.1977—19.2.1978. Esillä olevaa asiaa koskevista asiakirjoista ilmenee, että Stallonen saatua ajanjaksolla 1991—1993 perheettömälle henkilölle maksettavaa työttömyyskorvausta, hän teki Office national de l'emploi (kansalliselle työvoimatoimistolle; jäljempänä ONEM) hakemuksen ”perheenpäälle maksettavasta” työttömyyskorvauksesta tähdentäen, että vaikka hänen vaimonsa ja lapsensa olivat palanneet Italiaan ja asuneet siellä vuodesta 1991, he olivat edelleen

hänen huollettavinaan. Pääasian vastaajana oleva ONEM hylkäsi tämän hakemuksen edellä mainittujen kansallisten säännösten, erityisesti kuninkaan päätöksen 110 §:n nojalla. Stallone sai tiedon hakemuksensa hylkäämisestä 1.12.1993 käydessään työttömyyskorvauksen maksamisessa toimivaltaisessa laitoksessa.

sellaisina kuin ne ovat voimassa tällä hetkellä tai ovat olleet voimassa ajanjaksona, joka alkoi 1.12.1990 ja päättyy tähän päivään?”

IV Tapauksen oikeudellinen tarkastelu

11. Stallone nosti tästä hylkäyspäätöksestä 2.12.1993 kanteen, josta nyt käsiteltävänä oleva asia on saanut alkunsa. Koska yhteisön oikeuden säännökset ja määräykset, joissa kielletään sellainen edellytys, että perheenjäsenen on työttömyysetuuden määrää laskettaessa asuttava toimivaltaisen jäsenvaltion alueella, ovat selvästi ristiriidassa työttömyyskorvausta koskevan Belgian lainsäädännön kanssa, jonka mukaan ”perheenpäälle” maksettavan työttömyyskorvauksen saamiseksi kyseisen henkilön perheenjäsenen on asuttava Belgian alueella, kansallisen tuomioistuimen mielestä oli tarkoituksenmukaista esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraava ennakkoratkaisukysymys:

A Johdanto

12. Tällä yhteisöjen tuomioistuimelle esittämällään ainoalla kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa ennen kaikkea selvittää, onko asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan f alakohta ja 68 artiklan 2 kohta, sellaisina kuin ne olivat alkupe-
räisessä muodossaan ja asetuksen N:o 118/97 tultua voimaan, ristiriidassa sellaisen kansallisen säännöksen kanssa, jonka mukaan perheen huoltajana toimivalle työttömälle myönnettävän työttömyyskorvauksen korotetun määrän (”perheenpäälle” maksettava työttömyyskorvaus) saamisedellytykseksi asetetaan se, että työtön asuu toimivaltaisen jäsenvaltion alueella yhdessä perheenjäsentensä kanssa. Kuten olen jo todennut, edellä mainitut asetuksen N:o 1408/71 säännökset ovat säilyneet käytännössä muuttumattomina kansallisen tuomioistuimen kannalta olennaisena ajanjaksona, eli 1. päivästä joulukuuta 1990 nykyhetkeen asti, joten asetukseen N:o 118/97 tehdyillä muutoksilla ei ole vaikutusta ennakkoratkaisukysymykseen annettavaan vastaukseen.

”Onko työttömyysturvasta 25.11.1991 tehdyn kuninkaan päätöksen 110 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, joiden mukaan työttömyyskorvauksen korotetun määrän saamisedellytykseksi asetetaan se, että edunsaaja asuu yhdessä tiettyjen perheenjäsenten kanssa, eikä pelkästään sitä, että nämä ovat pääasiallisesti tai tosiasiallisesti edunsaajan huollettavina, ristiriidassa EY:n perustamissopimusten, yhteisön säädösten ja erityisesti 2.12.1996 annetun neuvoston asetuksen N:o 118/97 1 artiklan f alakohdan ja 68 artiklan 2 kohdan kanssa,

B Asetuksen N:o 1408/71 sovellettavuus

13. Belgian hallitus väittää ensisijaisesti, että asetusta N:o 1408/71 ei voida soveltaa esillä olevassa asiassa, koska Stallonen tilanne on puhtaasti jäsenvaltion sisäinen tilanne. Hänelle on näet myönnetty työttömyyskorvausta yksinomaan Belgiassa tehdyn ansiotyön perusteella, ja hän on ilmoittanut työttömyyskorvausta koskevassa hakemuksessaan asuvansa Belgiassa puolisonsa ja yhden poikansa kanssa. Toisaalta häntä ei voida pitää siirtotyöläisenä pelkästään siksi, että hänen perheensä on palannut Italiaan.

14. Mielestäni tällainen väite on kuitenkin ristiriidassa asiaa koskevien yhteisön oikeussääntöjen ja yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännön kanssa. Tässä oikeuskäytännössä on nimittäin todettu, että sosiaaliturvan yhteensovittamista koskevia asetuksia ei sovelleta ”vain siirtotyöläisiin sanan suppeassa merkityksessä tai vain työn tekemiseen liittyviin paikantavain vaihtoksiin”⁶ vaan niitä sovelletaan kaikkiin henkilöihin, jotka saavat etuuksia jäsenvaltion lainsäädännön perusteella. Yhteisöjen tuomioistuinten mukaan (myös komissio on suullisen käsittelyn aikana muistuttanut tästä) työntekijällä tarkoitetaan asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdan i alakohdassa ”henkilöä, joka on pakollisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella vakuutettu yhden tai useamman palkattujen työntekijöiden sosiaaliturvajärjestelmän alan kattaman vakuutustapahtuman varalta, jolle liit-

teessä V esitetystä rajoituksista muuta johdu”,⁷ ja tämän asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa täsmennetään, että asetusta sovelletaan palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin, ”jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia”. Lisäksi asetuksen N:o 1408/71 viidennen perustelukappaleen alkuperäisen sanamuodon mukaan kansallisten sosiaaliturvalainsäädäntöjen yhteensovittamissäännöissä tarkoitetaan myös tilannetta, jossa työntekijän perheenjäsenet liikkuvat yhteisön alueella. Näin ollen on katsottava, että Stallonen kaltainen työntekijä, jolle on myönnetty työttömyyskorvaus jossakin jäsenvaltiossa ja joka on siis ”vakuutettu” asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdan i alakohdassa tarkoitettulla tavalla ja jonka perhe on palannut takaisin kotimaahansa, kuuluu asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan myös silloin, kun hän on työskennellyt ainoastaan korvauksen myöntävässä jäsenvaltiossa.⁸

C Asiaa koskevista yhteisön oikeussäännöistä johdettavat periaatteet

15. Asiakysymyksen osalta on muistettava ennen kaikkea, että asetuksen N:o 1408/71

6 — Asia C-194/96, Kulzer, tuomio, 5.3.1998 (Kok. 1998, s. I-895, 29 kohta, asian tunnusmerkistö on lähes sama kuin Stallonen tapauksessa).

7 — Viitataan säännöstekstiin siinä muodossa kuin se on tällä hetkellä voimassa.

8 — Edellä mainitussa asiassa Kulzer annetun tuomion lisäksi ks. vastaavasti myös asia C-85/96, Martínez Sala, tuomio 12.5.1998 (Kok. 1998, s. I-2691, 44 kohta).

oikeudellinen perusta on EY:n perustamissopimuksen 51 artikla (josta on muutettuna tullut EY 42 artikla), jossa neuvostolle annetaan toimivalta toteuttaa sosiaaliturva-alan toimenpiteitä EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) vahvistetun työntekijöiden vapaan liikkuvuuden edistämiseksi yhteisössä. Työntekijälle on nimittäin haluttu taata, että hänen oikeuttaan sosiaaliturvaetuksiin ei rajoiteta perusteettomasti mahdollisen maastamuuton vuoksi, jotta näin voitaisiin välttää se, että tällaisten rajoitusten pelko saattaa haitata vapaan liikkuvuuden harjoittamista tai rangaista siitä.⁹

16. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi yhteisön oikeussäännöt pohjautuvat myös tällä alalla EY:n perustamissopimuksessa vahvistettuja vapauksia koskevaan peruseriaatteeseen eli kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoon. Asetuksen N:o 1408/71 3 artiklan 1 kohdassa, jossa siirtotyöläisten ja vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaate mainitaan nimenomaisesti, vahvistetaan tämän asetuksen soveltamisalalla EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa ja yleisemmin EY:n perustamissopimuksen 6 artiklassa (joka on entinen perustamissopimuksen 7 artikla ja josta on muutettuna tullut EY 12 artikla)

vahvistettu periaate kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellosta.

17. Kuten tunnettua ja kuten yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneesti todennut, yhdenvertaisen kohtelun periaatteen soveltamisala on erittäin laaja, ja se ylittää pelkän kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon ulottuen kaikkiin rajoituksiin, joita työntekijään (ja yleensä niihin henkilöihin, joilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen) sovelletaan vain sen vuoksi, että hän käyttää tätä vapauttaan. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaate, jonka erityinen ilmaus perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohta on, ”kieltää paitsi kaikenlaisen kansalaisuuteen perustuvan avoimen syrjinnän myös *kaikenlaiset peiteltyyn syrjinnän muodot*, joissa muita erotteluperusteita soveltaen päädytään tosiasiaa samaan tulokseen”.¹⁰ Yhdenvertainen kohtelu on varmistettava täysimääräisenä, ja se edellyttää siis kaikkien sellaisten kansallisten toimenpiteiden ehdotonta kieltämistä, jotka yksinomaan tai ensisijaisesti toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneihin yhteisön kansalaisiin kohdistuvina estävät tai haittaavat oikeudellisesti tai tosiasiallisesti vapaan liikkuvuuden harjoittamista sekä silloin, kun toimenpide vaikuttaa suoraan ja avoimesti,

9 — Ks. 51 artiklaan tehdyn viittauksen osalta asiassa 4/66, Hagenbeek, tuomio 13.7.1966 (Kok. 1966, s. 580) ja asia 69/79, Jordens-Vosters, tuomio 10.1.1980 (Kok. 1980, s. 75, 11 kohta).

10 — Asia C-87/99, Zurstrassen, tuomio 16.5.2000 (Kok. 2000, s. I-3337, 18 kohta; kursivointi tässä). Ks. vastaavasti myös esim. asia 237/78, Toia, tuomio 12.7.1979 (Kok. 1979, s. 2645, 12 kohta; Kok. Ep. IV, s. 525); asia C-278/94, komissio v. Belgia, tuomio 12.9.1996 (Kok. 1996, s. I-4307, 28—30 kohta); asia C-131/96, Mora Romero, tuomio 25.6.1997 (Kok. 1997, s. I-3659, 32 kohta); asia C-57/96, Meints, tuomio 27.11.1997 (Kok. 1997, s. I-6689, 45—46 kohta); asia C-350/96, Clean Car Autoservice, tuomio 7.5.1998 (Kok. 1998, s. I-2521, 29—30 kohta) ja asia C-35/97, komissio v. Ranska, tuomio 24.9.1998 (Kok. 1998, s. I-5325, 39 kohta).

että silloin, kun sen rajoittava vaikutus on epäsuora tai peitelty.¹¹

18. Juuri tässä yhteydessä on ymmärrettävä ne asetuksen N:o 1408/71 säännökset eli 1 artiklan f alakohdan i alakohta, 68 artiklan 2 kohta sekä 73 ja 74 artikla, joiden tarkoituksena on estää, että jäsenvaltio voisi evätä siirtotyöläiseltä sosiaaliturvaetuksia vain sillä perusteella, että hänen perheenjäsenensä asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, joka on toimivaltainen maksamaan kyseiset etuudet. Kuten esillä olevassa asiassa väliintulijana oleva Espanjan hallitus huomauttaa, tällainen epäminen merkitsisi vapaan liikkuvuuden estettä, sillä se ongelma, että perheenjäseniä asuu tiettyjen sosiaalietuuksien maksusta vastaavan jäsenvaltion ulkopuolella, koskee tavallisesti siirtotyöläisiä,¹² ja että päinvastainen ratkaisu voisi estää yhteisön työntekijää harjoittamasta tällaista vapautta.¹³

19. Asiaa koskevien yhteisön oikeussääntöjen merkityksen ja soveltamisalan esittelyn jälkeen ei mielestäni ole vaikeata arvioida kyseessä olevien Belgian sääntöjen eli erityisesti kuninkaan päätöksen 110 §:n 1 momentin yhteensoveltuvuutta yhteisön säännösten kanssa, siltä osin kuin siinä säädetään, että Belgiassa tosiasiallisesti asuville työntekijöille myönnettävää työtömyyskorvausta laskettaessa korotettua eli ”perheenpäälle” maksettavaa työtömyyskorvausta myönnetään vain sillä edellytyksellä, että aviopuoliso tai muut työntekijän huollettavana olevat perheenjäsenet asuvat hänen kanssaan. Mielestäni tällainen edellytys on selvästi ristiriidassa sekä edellä mainittujen asiaa koskevien peruseriaatteiden kanssa että niiden asetuksen N:o 1408/71 säännösten kanssa, joissa näitä periaatteita tarkennetaan. Vaikka kyseistä edellytystä sovelletaankin erotuksetta, se nimittäin todellisuuudessa johtaisi siirtotyöläisten syrjintään, sillä kuten edellä jo huomautin se, että tämä edellytys ei täyty, eli että perheenjäsenet asuvat toisessa jäsenvaltiossa, koskee erityisesti näitä työntekijöitä.

11 — Niistä monista tuomioista, joissa nämä periaatteet vahvistetaan, ks. edellä mainittujen tuomioiden lisäksi asia 152/73, Sotgiu, tuomio 12.2.1974 (Kok. 1974, s. 153, 11 kohta; Kok. Ep. II, s. 219); asia 41/84, Pinna I, tuomio 15.1.1986 (Kok. 1986, s. 1, 23 kohta; Kok. Ep. VIII, s. 369); asia 313/86, Lenoir, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5391, 14 kohta; Kok. Ep. IX, s. 703); asia C-27/91, Le Manoir, tuomio 21.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5531, 10 kohta) ja viimeaikaisesta oikeuskäytännöstä, asia C-419/92, Scholz, tuomio 23.2.1994 (Kok. 1994, s. I-505, 7 kohta, jossa on lisää viittauksia) ja asia C-266/95, Merino García, tuomio 12.6.1997 (Kok. 1997, s. I-3279, 33 kohta).

12 — Ks. vastaavasti em. asia Pinna I, tuomion 24 kohta; yhdistetyt asiat C-4/95 ja C-5/95, Stöber ja Piosa Pereira, tuomio 30.1.1997 (Kok. 1997, s. I-511, 38 kohta); em. asia Merino García, tuomion 35 kohta ja em. asia Zurstrassen, tuomion 19 kohta.

13 — Ks. 73 artiklan osalta asia 228/88, Bronzino, tuomio 22.2.1990 (Kok. 1990, s. 531, 12 kohta; Kok. Ep. X, s. 357) ja yhdistetyt asiat C-245/94 ja C-312/94, Hoefer ja Zachow, tuomio 10.10.1996 (Kok. 1996, s. I-4895, 34 kohta, jossa on lisää viittauksia) sekä 74 artiklan osalta asia C-12/89, Gatto, 22.2.1990 (Kok. 1990, s. I-557, julkaistu tiivistelmänä).

20. Belgian hallitus ja ONEM kiistävät kuitenkin tämän päätelmän ja esittävät useita väitteitä, joita käsittelem seuraavaksi erottamalla toisistaan väitteet, jotka koskevat vain asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohtaa, ja väitteet, jotka koskevat myös kyseisen Belgian oikeussäännön erityispiirteitä.

D Asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan
2 kohtaan perustuvat väitteet

1 Säännöksen soveltamisala

21. ONEM väittää ensinnäkin, että asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohtaa ei sovelleta esillä olevaan asiaan, sillä sen tarkoituksena on ainoastaan estää sellaisen siirtotyöläisen oikeuksien loukkaaminen, jonka perheenjäsenet eivät ole voineet siirtyä hänen mukanaan vaan ovat joutuneet jäämään kotimaahan; Stallonen tapauksessa kyse on sen sijaan eri tilanteesta, sillä sen jälkeen, kun työntekijä oli siirtynyt perheineen toiseen jäsenvaltioon, perheenjäsenet ovat palanneet kotimaahan. Tällaisessa tapauksessa ei ONEM:n mukaan rajoiteta vapaata liikkuvuutta, sillä yhteisön sisällä liikkuu perhe eikä työntekijä.

22. Kuten voidaan huomata, väite muistuttaa osittain edellä tarkastelemaani väitettä, jonka hylkäsin asetuksen N:o 1408/71 soveltamisen osalta. Kun otetaan tämän lisäksi huomioon se, että kuten myöhemmin näemme, väite on ristiriidassa kyseessä olevan Belgian lainsäädännön tueksi esitettyjen muiden väitteiden kanssa, on tunnustettava, etten voi ymmärtää, mihin ONEM:n esittämä erotelu perustuu. Koska siitä ei ole merkkiäkään 68 artiklan 2 kohdassa, sen on katsottava perustuvan säännöksen mieltävaltaiseen tulkintaan, mikä on erityisen kyseenalaista etenkin sen vuoksi, että taustalla olevat perusteet ovat aivan päinvastaisia kuin ne perusteet, joihin yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeus-

käytännön mukaan on tukeuduttava niitä säännöksiä tulkittaessa, joiden tarkoituksena on edistää vapaata liikkuvuutta yhteisössä. On siis selvää, että kyseisellä väitteellä rajoitetaan täysin perusteettomasti sellaisen säännöksen soveltamisalaa, jonka tarkoituksena on, kuten ONEM itsekkin myöntää, juuri vapaan liikkuvuuden takaaminen vähentämällä sen harjoittamisesta aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia niissä varsin tavallisissa tapauksissa, joiden seurauksena perheenjäsenet asuvat erillään. Tältä näkökannalta katsoen on selvää, ettei erilleen muuttamisen ajankohdalla (tapahtuuko samaan aikaan kuin työntekijän liikkuminen vai vasta sen jälkeen) ole merkitystä, kuten ei myöskään sillä, mihin liikutaan (kotimaahan vai muuhun jäsenvaltioon), tai mikä on sen syy (perhesyyt, opinnot, sairaanhoito ym.).¹⁴

2 Säännöksessä edellytetyn valvonnan vaikeus

23. Perustellakseen sitä, ettei 68 artiklan 2 kohtaa sovelleta Stallonen tapaukseen, ONEM vetoaa lisäksi hallinnollisiin vaikeuksiin, joita sille aiheutuisi, jos Stallonen kanssa samassa tilanteessa oleville siirtotyöläisille myönnettäisiin kyseisen säännöksen nojalla ”perheenpäälle” maksettavaa työttömyyskorvausta, sillä tällä lai-

14 — Viittaamalla työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annettuun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohtaan kirjattuun syrjäntäkieltoon sosiaalietuuksien alalla yhteisöjen tuomioistuin on esim. todennut, että kieltoa sovelletaan myös siirtotyöläisten lapsille tarkoitettuun opintoavustukseen, kun he palaavat opiskelujensa vuoksi kotimaahan (ks. asia C-308/89, Di Leo, tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4185, 4 kohta; Kok. Ep. X, s. 607, ks. myös asia C-3/90, Bernini, tuomio 26.12.1992, Kok. 1992, s. I-1071, 3 ja 4 kohta).

toksella ei ole mahdollisuutta tarkistaa, ovatko kotimaahan palanneet asianomaisen henkilön perheenjäsenet tosiasiallisesti hänen huollettaviaan.

24. Tältä osin huomautan ennen kaikkea, että kuten Stallonen edustaja korosti suullisessa käsittelyssä, asetuksen N:o 1408/71 84 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivaltaisten viranomaisten yhteistyö”, säädetään, että asetuksen soveltamiseksi kyseisten viranomaisten on avustettava vastavuoroisesti toisiaan ikään kuin kyse olisi oman lainsäädännön soveltamisesta. ONEM voi siis pyytää Italian toimivaltaista laitosta toimimaan yhteistyössä sen tarkistamiseksi, ovatko Stallonen perheenjäsenet tosiasiallisesti hänen huollettaviaan. Lisäksi on huomautettava, että ONEM:n mainitsemat vaikeudet, jotka koskevat tilannetta, jossa yhteisön työntekijän perhe palaa kotimaahan, eivät poikkea mitenkään niistä vaikeuksista, joita saattaa ilmetä, mikäli mainitut perheenjäsenet eivät alun perin ole halunneet tai voineet muuttaa siirtotyöläisen mukana, mikä tilanteena kuuluu myös ONEM:n mielestä ehdottomasti 68 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan. Lopuksi voin vielä todeta, että kyseiset vaikeudet ovat varmasti todennäköisesti pienempiä kuin ne vaikeudet, joita ONEM kohtaa sen perheenjäsenten asumista samassa taloudessa koskevan edellytyksen täyttymisen tarkistamiseksi, jota, kuten jäljempänä havaitsemme, Belgian lainsäädännössä vaaditaan, sillä nämä tarkistukset voivat osoittautua monimutkaisemmiksi kuin ne tarkistukset, joita tarvitaan todellisen taloudellisen riippuvuussuhteen varmistamiseksi, mikä

edellyttää ainoastaan sen selvittämistä, onko perheenjäsenillä omia tulonlähteitä vai ei. Vaikka tällaiseen tarkastukseen liittyisi ONEM:n mainitsemia vaikeuksia, ne eivät sellaisenaan voi missään tapauksessa perustella yhteisön oikeudessa kiellettyä syrjintää; kuten tiedämme, yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltio ei nimittäin voi vedota oman oikeusjärjestyksensä säännöksiin, käytäntöihin tai tilanteisiin perustellakseen niillä yhteisön lainsäädännössä vahvistettujen velvoitteiden noudattamatta jättämisen.¹⁵

E Kyseessä olevan Belgian oikeussäännön erityispiirteisiin perustuvat väitteet

1 Asian Acciardi merkityksellisyys

25. Kansallinen tuomioistuin on sen esittämään kysymykseen vastaamiseksi viitannut muiden asianosaisten tavoin yhteisöjen tuomioistuimen aikaisempaan tuomioon, joka vaikuttaa vahvistaneen täysin sen väitteen, että kyseiset Belgian oikeussäännöt ovat luonteeltaan syrjiviä. Viitataan tietenkin asiassa Acciardi annettuun tuomioon,¹⁶ jossa yhteisöjen tuomioistuin

¹⁵ — Väitteen erityisesti yhteisön asetuksen soveltamista koskevaan tapaukseen ks. lopuksi vielä asia C-333/99, komissio v. Ranska, tuomio 1.2.2001 (Kok. 2001, s. I-1025, 44 kohta, jossa on lisää viittauksia).

¹⁶ — Asia C-66/92, tuomio 2.8.1993 (Kok. 1993, s. I-4567).

katsoi, että ”asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohdan ensimmäinen virke on, ellei saman kohdan toisesta virkkeestä muuta johdu, esteenä sellaiselle säännökselle — — jonka nojalla toisen jäsenvaltion kansalaiselle myönnettäviä etuuksia laskettaessa, ei oteta huomioon toisessa jäsenvaltiossa asuvaa puolisoa” (27 kohta). Belgian hallituksen ja ONEM:n mukaan asian Acciardi ja esillä olevan asian välillä on kuitenkin kaksi tärkeää eroa, minkä vuoksi asia Acciardi ei ole merkityksellinen esillä olevan asian kannalta. Koska väitetyt erot liittyvät seikkoihin, joihin nämä asianosaiset ovat painokkaasti vedonneet, ne on otettava erityisesti huomioon.

a) Huollettavana olevien perheenjäsenten lukumäärä

26. Ensinnäkin ONEM väittää ennen kaikkea, että asiassa Acciardi kyseessä olleen Alankomaiden lain nojalla etuuden määrä riippui huollettavien perheenjäsenten lukumäärästä; kyse oli siis juuri sellaisesta tilanteesta, jota tarkoitetaan asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohdassa, joka koskee lainsäädäntöä, jossa ”etuuksien määrä vaihtelee perheenjäsenten lukumäärän mukaan”, minkä vuoksi on otettava nimenomaisesti huomioon myös ulkomailla asuvat perheenjäsenet. ONEM katsoo, että kuninkaan päätöksen 110 §:n 1 momentin nojalla ”perheenpäälle” maksettavan työttömyyskorvauksen määrä ei sen sijaan vaihtelee työntekijän kanssa asuvien ”perheen-

jäsenten lukumäärän mukaan”, vaan korvauksen myöntämiseksi riittää, että työntekijä asuu yhdessä edes yhden kyseisessä säännöksessä tarkoitettun henkilön kanssa, minkä lisäksi näiden henkilöiden ei tarvitse kuulua perhepiiriin (kuten on jo todettu, 110 §:n 1 momentissa otetaan tietyn edellytyksin huomioon jopa tilanne, jossa työntekijä asuu yksin). Se, onko näitä henkilöitä yksi vai useampia tai ovatko he perheenjäseniä vai eivät, ei siis ole merkityksellistä kyseisen sosiaaliedun ja sen myöntämisen määrän kannalta, koska oleellista on se, että työntekijä ei asu sellaisen henkilön kanssa, jolla on ansiotuloja tai muita korvaavia tuloja. Tämän vuoksi kuninkaan päätöksen 110 §:n 1 momentti ei kuuluisi asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan, sillä se koskee ainoastaan sellaista lainsäädäntöä, jossa ”etuuksien määrä vaihtelee perheenjäsenten lukumäärän mukaan”.

27. Käsitykseni mukaan asiassa Acciardi tarkastellut Alankomaiden oikeussäännöt eivät eroa olennaisesti belgialaisista oikeussäännöistä. Mielestäni ei ole kuitenkaan tarpeen käsitellä tätä seikkaa pitempään, sillä katson, että edellä esitetty väite on johdettu väkinäisesti asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohdan sanamuodosta ja että siinä ehdotettu tulkintatapa on siihen liittyvien merkittävien ja perusteettomien rajoitusten vuoksi selvästi ristiriidassa yhteisön oikeussäännöissä vahvistettujen tavoitteiden kanssa ja kääntää täysin pääläelleen ne tulkintaperusteet, joita yhteisöjen tuomioistuin on kauan ja yksiselitteisesti soveltanut niiden säännösten osalta, joiden tarkoituksena on edistää vapaata liikkuvuutta. Kyseisen väitteen

mukaan sellaisten kansallisten lainsäädäntöjen osalta, joissa sosiaalietuuden määrä riippuu perheen koosta, olisi nimitäin otettava huomioon kaikki huollettavana olevat perheenjäsenet heidän asuinpaikastaan riippumatta; toisaalta näitä perheenjäseniä ei tarvitsisi ottaa huomioon, kun halutaan välttää se, että perheenjäsenten asuminen toisessa jäsenvaltiossa voi vaikuttaa kyseisen sosiaalietuuden myöntämiseen. Kuten ONEM myöntää, sellaisen säännöksen nojalla, jonka tarkoituksena on siirtotyöläisten suojeleminen ja jonka mukaan kaikki korvauksen korottamista koskevat perheenjäsenten kotipaikasta johtuvat rajoitukset ovat tästä syystä kiellettyjä, olisi siten mahdollista evätä tällä samalla perusteella korvauksen korottaminen. Jos Belgian lainsäädännössä olisi säädetty, että ”perheenpäälle” maksettavan työttömyyskorvauksen määrä vaihtelisi perheenjäsenten lukumäärän mukaan, määrää laskettaessa olisi siis otettava huomioon myös ulkomailla asuvat huollettavat perheenjäsenet; koska etuuden määrä ei kuitenkaan vaihtelee tällä tavoin, sen myöntäminen voitaisiin jopa evätä. Mielestäni tällainen lopputulos olisi niin ristiriitainen, että on turha kehittää mitään muita mahdollisia väitteitä sen toteamiseksi, että kyseinen väite on täysin ristiriidassa säännöksen ja yleisemmin vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön oikeussääntöjen sisällön ja soveltamisalan kanssa. Jos näet järjestelmän perusajatus ja ne säännökset, joihin viitataan [asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohta sekä myös edellä mainitun 1 artiklan f alakohdan i alakohdassa esitetty käsitteen perheenjäsen määritelmä], puoltavat yksiselitteisesti sitä, ettei työntekijää saa rangaista siitä, että hänen perheenjäsenensä asuvat toisessa jäsenvaltiossa, sellaisen tulokinnan osalta, jonka on tarkoitus olla yhteensoveltuva näiden säännösten kanssa ja jossa ei vain leikitä sanamuodoilla, on pidettävä itsestäänselvänä, että siihen, että

etuutta myönnettäessä etuuden määrä voi vaihdella, on välttämättä liityttävä se, että se ei vaihtelee.

b) Yhdessä asumista koskeva edellytys

28. Belgian hallituksen ja ONEM:n mukaan asian Acciardi ja esillä olevan asian välinen toinen ero perustuu siihen, että asiassa Acciardi oli kyse kansallisesta oikeussäännöstä, jonka etuuksien määrä riippui nimenomaisesti siitä, *asuivatko* perheenjäsenet etuudet maksavassa jäsenvaltiossa, kun taas nyt käsiteltävissä Belgian oikeussäännöissä edellytetään, että perheenjäsenet *asuvat yhdessä* työttömän työntekijän kanssa toimivaltaisessa jäsenvaltiossa. Kyse on siis varsin erilaisesta edellytyksestä, joka myös poikkeaa asuinpaikkaa koskevasta edellytyksestä, koska se voi jäädä täyttyväksi, vaikka kaikki asianosaiset asuisivat samassa jäsenvaltiossa. Tämän vuoksi tällainen edellytys ei johda siirtotyöläisten syrjintään muihin työntekijöihin verrattuna, sillä edellytys koskee samalla tavoin kaikkia Belgiassa asuvia työntekijöitä, riippumatta siitä, mikä on heidän kansallisuutensa, ja siitä, asuuko se perheenjäsen, joka ei asu yhdessä työntekijän kanssa, Belgiassa tai muualla.

29. Ensimmäinen tästä väitteestä tehtävä vastaväite, joka esitetään myös ennakkoratkaisupyynnössä, on se, että tämä väite vaikuttaa olevan ristiriidassa asetuksen

N:o 1408/71 1 artiklan f alakohdan i alakohdan kanssa, jonka yleinen sovelletavuus tällä alalla on aivan selvää ja jonka mukaan sellaisessa lainsäädännössä, jossa ”perheenjäseneksi tai talouteen kuuluvaksi henkilöksi katsotaan vain henkilö, joka asuu samassa taloudessa kuin työntekijä”, tämä edellytys katsotaan täytetyksi, jos henkilö on työntekijästä riippuvainen. Se, että kyseessä olevan Belgian lainsäädännön tavoin edellytetään yhdessä asumista, tar koittaa kyseisen säännöksen noudattamatta jättämistä.

30. Belgian hallitus ja ONEM vastaavat tähän, että asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan f alakohdan i alakohdalla ei voida missään nimessä soveltaa esillä olevaan asiaan, sillä se koskee sellaista lainsäädäntöä, jossa ”perheenjäseneksi tai talouteen kuuluvaksi henkilöksi katsotaan vain henkilö, joka asuu samassa taloudessa kuin työntekijä”, kun taas Belgian lainsäädännön nojalla ”perheenpäälle” maksettava työttömyyskorvausta voidaan myöntää myös silloin, kun ei tosiasiallisesti asuta samassa taloudessa. Tämä koskee erityisesti ministeriön päätöksen 59 §:n 2 momentissa mainittuja tilanteita, eli kun kyse on sellaisista kotitalouden jäsenistä, jotka on kutsuttu puolustusvoimien palvelukseen tai jotka suorittavat siviilipalvelusta, on tuomittu vankilaan tai jotka ovat vastaavassa tilanteessa taikka jotka asuvat ammatillisista syistä väliaikaisesti ulkomailla.

31. Sen lisäksi, että väite on näin esitettyä ristiriidassa seuraavaksi käsittelemäni väitteen kanssa, joka perustuu sen sijaan siihen, että kyseisen sosiaalietuuden myöntäminen edellyttää ehdottomasti yhdessä asumista, on todettava, että tällaisessa ajattelutavassa ei mielestäni oteta huomioon erästä rat-

kaisevan tärkeää seikkaa eli sitä, että asia ”yhdessä asuminen” perustuu edellä mainituissa tapauksissa ainoastaan lakiin eikä tosiseikkoihin. Toisin sanoen ministeriön päätöksen 59 §:n 2 momentissa säädetään yhdessä asumista koskevasta *laillisesta olettamasta*, jonka mukaan tässä säännöksessä mainitut henkilöt rinnastetaan ”yhdessä asuviin henkilöihin”, ja koska kyse on laillisesta olettamasta, tosiseikkoja ei tarvitse tutkia. Kyseisissä tapauksissa yhdessä asuminen ei ole varmastikaan tosiasiallista, mutta oikeussäännön nojalla toimitaan aivan kuin näin olisi. Tästä seuraa, että kyseiset tapaukset eivät ole poikkeuksellisia vaan että ne vahvistavat yhdessä asumista koskevan säännön, sillä tietyjen tilanteiden seurauksia muuttaakseen ja tämän säännön turvatakseen laissa tukeudutaan kyseiseen olettamaan. Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan f alakohdan i alakohdalla voidaan siis ehdottomasti soveltaa myös kyseiseen kansalliseen säännöksen.

32. Belgian hallitus ja ONEM kuitenkin väittävät, että vaikka edellä mainitussa yhteisön säännöksessä käytetään vain ilmausta *samassa taloudessa* asuminen, Belgian lainsäädännössä käytetään ilmausta *yhdessä asuminen*, mikä on siis vielä yksi samassa taloudessa asumista yhdessä asumisesta erottava seikka, sillä ilmaus yhdessä asuminen ilmentää avoimemmin ja suoremmin ajatusta ”perheyhteisöstä”, eli ministeriön päätöksen 59 §:ssä täsmennettyä ajatusta perheyksiköstä, jossa henkilöt eivät pelkästään asu samassa taloudessa vaan hoitavat ja ratkaisevat yhteisesti taloudenhoitoon liittyviä kysymyksiä. Katson kuitenkin, ettei tämänkään täsmennyksen avulla, jota on

paljon painotettu oikeudenkäynnin aikana, voida osoittaa Belgian oikeussäännön yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa.

33. Ennen kaikkea on huomautettava, että vaikka fyysinen samassa taloudessa asuminen ei sinänsä merkitse ”yhdessä asumista”, kuten Belgian säännöksessä todetaan, toisaalta se, että ei asuta samassa taloudessa, ei välttämättä tarkoita perheyhteisön puuttumista. Ei siis voida missään nimessä sulkea pois sitä, että eri jäsenvaltioissa asuvat perheyhteisön jäsenet voisivat muodostaa ”yhteisön”, joka hoitaa ja ratkaisee taloudenhoitoon liittyviä kysymyksiä tavoilla, joita etäisyys ei tietenkään helpota, mutta jotka ovat kuitenkin nykyään mahdollisia. Tältä osin ratkaisevaa ei ole samassa taloudessa asuminen, joka sellaisenaan voi ainoastaan vahvistaa oletettavaa, vaan ”aikomus” ja tahto perheyhteiden ja perheen yhteenkuuluvuuden säilyttämiseen. Vastaavasti ei voida sulkea pois myöskään sitä, että perhe, joka joutuu perustelluista syistä asumaan erillään mutta siitä huolimatta haluaa ylläpitää ja säilyttää perheyhteiden, voi toisinaan onnistua siinä paremmin kuin ne perheet, jotka asuvat tai joiden oletetaan asuvan samassa taloudessa. On selvää, että tällainen perhe voi onnistua siinä todennäköisemmin kuin sellainen perhe — ottaakseni esimerkiksi ministeriön päätöksen 59 §:ssä mainituista tapauksista sen, johon on suullisen käsittelyn aikana usein viitattu — jonka jäseniin kuuluu henkilö, joka on, ehkäpä omaan perheeseen kohdistuneen teon tai rikoksen vuoksi, tuomittu vankilaan tai sijoitettu huoltolaitokseen ja jota kuitenkin pidetään Belgian lainsäädännön mukaan ”yhdessä asuvana”. Vaikka ei haluttaisikaan vedota näin äärimmäisiin, joskaan ei kuvitteellisiin, esimerkkeihin, on todettava, että juuri ministeriön päätöksen 59 §:ssä mainitut

esimerkit osoittavat, että fyysinen samassa taloudessa asuminen ei ole aina välttämättöntä, jotta kyseessä olisi yhdessä asuminen, ja että jos laissa on täytynyt tukeutua tällaiseen lailliseen oletamaan perusteltujen syiden vuoksi, vielä perustellumpaa olisi toimia tämän mukaisesti tapauksissa, joissa asutaan erillään vapaan liikkuvuuden harjoittamisen vuoksi, jolloin kansallinen säännös voitaisiin saattaa yhteisön lainsäädännön mukaiseksi. Tarkoitin siis sitä, että tällä alalla voimassa olevien periaatteiden ja säännösten nojalla kyseistä Belgian lainsäädäntöä on tulkittava siten, että yhdessä asumista koskevan edellytyksen katsotaan täytyvän myös kotimaahan palanneiden työntekijän perheenjäsenten kohdalla, kuten se katsotaan täyttyneeksi ministerin asetuksen 59 §:ssä mainituissa tapauksissa ja kuten asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan f alakohdan i alakohdassa säädetään samassa taloudessa asumisen osalta.

34. Mikäli näin ei tehdä, en voi olla toisintamatta, vaikka ymmärränkin Belgian valtion lainsäädännölliset ratkaisut, aiemmin esittämäni, eli sitä, että yhdessä asumista koskevaa edellytystä on pidettävä yhteisön lainsäädännön vastaisena. Kuten kaikki muut esillä olevan asian asianosaiset ja kansallinen tuomioistuin ovat korostaneet, se nimittäin merkitsee, että siirtotyöläisen perheenjäsenille asetettaisiin tosiasiallisesti toimivaltaisessa jäsenvaltiossa asumista koskevaan edellytykseen rinnastettava (tietysti mielessä jopa ankarampi) edellytys, eli sellainen rajoitus, jonka asettaminen on yhteisön oikeuden mukaan ehdottomasti kielletty työntekijän sosiaalietuuden saa-

misen osalta. Tältä osin sovelletaan siis niitä samoja perusteita, joiden nojalla asumisedellytys on kielletty, koska Belgian päivävastaisista väitteistä huolimatta yhdessä asumista koskeva edellytys ei vaikuta samalla tavoin siirtotyöläisiin ja muihin työntekijöihin, minkä vuoksi myös se aiheuttaa asuinpaikkaan perustuvaa peiteltyä syrjintää.

35. Kuten edellä on jo todettu, ONEM kiistää tällaisen syrjinnän olemassaolon. ONEM:n mukaan syrjintää aiheuttaisi nimittäin se, että asetuksen N:o 1408/71 68 artiklan 2 kohtaa sovellettaisiin Stalonen tilanteessa oleviin työntekijöihin. Tämä merkitsisi niiden belgialaisten työntekijöiden syrjintää, joilla on huollettavanaan perheenjäseniä, jotka eivät asu työntekijän kanssa samassa taloudessa, mutta asuvat kuitenkin Belgiassa; toisin kuin siirtotyöläisillä näillä työntekijöillä ei ole oikeutta saada ”perheensä” maksettavaa työttömyyskorvausta. Tällainen syrjintä vältetään sen sijaan Belgian lainsäädännössä, sillä kyseisen korvauksen myöntämisedellytykset ovat samat kaikille työntekijöille.

36. Katson kuitenkin, että tällaisissa perusteluissa jätetään jälleen kerran huomioon ottamatta se, että mainitut kaksi tilannetta eivät ole samanlaisia, ja että niitä ei juuri tästä syystä voida tunnettujen

periaatteiden nojalla kohdella samalla tavoin. Erityisesti on jäänyt huomioon ottamatta se, että ensimmäisessä tapauksessa on kyse, toisin kuin jälkimmäisessä tapauksessa, siirtymisestä jäsenvaltiosta toiseen. Sitä paitsi juuri tästä syystä yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneessa ja hyvin tunnetussa oikeuskäytännössä on täsmennetty, että EY:n perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklaa sekä asetusta N:o 1408/71 ei sovelleta sellaiseen tapaukseen, jossa kaikki osatekijät ovat ainoastaan yhden jäsenvaltion sisäisiä,¹⁷ ja että ”näin ollen yhteisön säännöksiä työntekijöiden vapaan liikkuvuuden alalla ei voida soveltaa työntekijöihin, jotka eivät ole koskaan käyttäneet hyväkseen oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen yhteisön sisällä”.¹⁸ Tällaiset säännökset eivät siis ole ristiriidassa sen kanssa, että työntekijä, joka ei ole siirtotyöläinen, ei voi vaatia sellaista sosiaalietuutta, johon toisen jäsenvaltion työntekijällä on tässä samassa jäsenvaltiossa oikeus sen perusteella, että kyseinen työntekijä on siirtotyöläinen.¹⁹

37. Edellä esitetyn perusteella katson, että ennakkoratkaisukysymyksen kohteena olevat kansalliset säännökset johtavat yhteisön oikeudessa kiellettyyn syrjintään.

17 — Kaikkien osalta ks. asia C-153/91, Petit, tuomio 22.9.1992 (Kok. 1992, s. I-4973, 8 ja 10 kohta, jossa on lisää viittauksia) ja asia C-206/91, Koua Poirrez, tuomio 16.12.1992 (Kok. 1992, s. I-6685, 10 kohta ja sitä seuraavat kohdat, joissa on lisää viittauksia).

18 — Em. asia Koua Poirrez, 12 kohta.

19 — Em. asia Koua Poirrez, 15 kohta ja tuomiolauselman vastavasti ks. yhdistetyt asiat C-64/96 ja C-65/96, Uecker ja Jacquet, tuomio 5.6.1997 (Kok. 1997, s. I-3171, 16–21 kohta).

V Ratkaisuehdotus

38. Näin ollen edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin toteaa seuraavasti:

Yhteisön säännöksiä, erityisesti sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 1 artiklan f alakohtaa ja 68 artiklan 2 kohtaa, sellaisina kuin ne olivat voimassa alun perin sekä sellaisina kuin ne ovat muutettuina ja ajan tasalle saatettuina 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97, on tulkittava siten, että jollei 68 artiklan 2 kohdan säännöksistä muuta johdu, niiden vastaisena on pidettävä työttömyysturvasta Belgiassa 25.11.1991 tehdyn kuninkaan päätöksen 110 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan kaltaista jäsenvaltion lainsäädäntöä, jonka mukaan perheen huoltajana toimivalle työttömälle myönnettävän työttömyyskorvauksen korotetun määrän saamisedellytykseksi asetetaan se, että työtön asuu yhdessä tiettyjen perheenjäsenten kanssa toimivaltaisen jäsenvaltion alueella.